

Fra Kettrup Sogn 1890.

Af THOMAS LINDSTRØM

SOGNETS BELIGGENHED midt i Hanherred har vel været medvirkende til, at Tinghus og Herredsfogedbolig blev bygget her paa et Højdepunkt ved en Korsvej. Herredsfogedboligen hedder "Skerpinggaard" og har ca. 50 Tdr. Land. Gaarden kaldes i daglig Tale "Skerping". Dette Ord var for os, der var Børn dengang, ensbetydende med den højeste Retfærdighed og fortjent Straf for alle Fejltrin, saa naar vi gik forbi "Skerping", var det især den skumle Arrestbygning, der tiltrak sig vor Opmærksomhed. Ved denne Bygning var nemlig alle Arrestceller opført som Tilbygning mod Husets Nordside. Dette mørke Halvtag blev forhen kaldt "Hullet". Senere blev det til "Jerriks Nørkammer". En finere benævnelse, der stammede fra et Tidsrum, da en gammel Arrestforvarer regerede her. Hans Fornavn var Erik, men dette pæne Navn blev i vor Dialekt til Jerrick.

Herredsfuldmægtigen boede i "Sigaard", hvis Jord var sur og vandlidende, og Gaardens Avlsbrug gav ofte Minus i Stedet for Plus til Fuldmægtigens Løn. - I Nabogaarden "Elmelund" boede Sagfører Svendsen, der bedre forstod Landbrug, og tilmed var klog paa Penges Værdi, saa efterhaanden blev Stykke efter Stykke af Sigaards Jord tillagt Elmelund. Sagfører Svendsen var en Tid Sogneraadsformand og var med til at stifte Hanherreds Sparekasse. Paa den Tid var Kettrup ogsaa i anden Henseende et Centrum for Hanherred, da Distriktslægen Dr. Schierup boede først i Elmelund, senere i Kettrup.

Ved Vejen fra Skerping til Korsholm ligger Apotekergaarden, hvor der ogsaa var Købmandshandel. Apotekeren var en Mand uden Handelstalent og taalte ikke Modsigelser fra Kundernes Side, ligesom alle Ordre skulde afgives tydeligt og fejlfrit straks ved Ankomsten, hvorefter hver enkelt Kunde fik opgivet sin ofte lange Ventetid. Til Apotekerens Landbrug holdtes en Forvalter, der dog sjældent udmærkede sig ved udpræget Dygtighed til at drive en almindelig Bondegaard.

Ved Aggersundvejen (Husby Mark) havde Brødrene Reinhart og Anton Thim begyndt en lille Købmandshandel, der imidlertid gik i Stykker, da den kapitalstærke Apoteker blev dem for haard en Konkurrent. Senere blev Reinhart Thim antaget som Tingsvidne paa Herredskontoret og købte et lille Hus Øst for Kettrup Skole. Anton Thim flyttede til Jerslev i Vendsyssel. Ogsaa Husby nød Æren af Naboskab med Skerping, idet en Sagfører Nyegaard havde bosat sig her i en Gaard, der senere solgtes til Just Jensen.

Fra 1875 til 1900 varede Herredsfoged Kjeldsens Regeringstid paa Skerpinggaard. Han var en dygtig Landmand, der lod udføre store Grundforbedringsarbejder. Marken merglet og de lave Kærjorder afvandet blev Resultatet af hans utrættelige Foretagsomhed. Paa den laveste Jord brugte han mærkeligt nok aabne Grøfter i Stedet for Dræning, men det var muligvis for stadig at have Arbejde til sine Karle, at der blev gravet saa mange Grøfter i Kæret. Kjeldsen havde stor Tiltro til det manuelle Arbejdes Betydning. Selv var han paa Færde i Mark og Stald baade tidlig og

sent. Træplantning havde ogsaa Kjeldsens Interesse. Ved Gaarden blev anlagt en smuk Have og en lille Park med mange sjældne Træer og Buske.

Da Jernbanen fra Aalborg til Fjerritslev kom i 1897 og Thistedbanen i 1904, var Kettrup Sogns Storhedstid forbi. Fremtidig var det Fjerritslev, der blev Hanherreds Centrum paa mange Omraader. Distriktslæge, Apotek, Sagfører og Herredskontor blev alle flyttet til Fjerritslev. Selv Egnens eget Blad, Fjerritslev Avis, holdt Flyttedag. - Avisen var fra dens Start i 1899 af Ud giveren Mogens Nørgaard, Aggersborggaard, redigeret derfra. Da Nørgaard i 1903 forpagtede Skerpinggaard og samtidig byggede Skerpinghus, nærmede Aviskontoret sig ogsaa Hanherreds Hovedstad. Mogens Nørgaards lille nye Avis blev i Begyndelsen modtaget med stor Opmærksomhed overalt paa Egnen. De første Kvartaler var Bladet gratis uddelt i ca. 1000 Eksemplarer. Senere blev Abonnementsprisen 35 Øre Kvartalet. I 1913 begyndte Avisen at udkomme 2 Gange ugentlig. Samtidig blev Abonnementet forhøjet fra 40 til 50 Øre. Indtil 1937 udkom Avisen 2 Gange ugentlig, og Abonnementet var steget jævnt indtil 2 Kr. Kvartalet. Fra Oktober 1937 blev Fjerritslev Avis udvidet til Dagblad med ca. 3000 Abonnenter. Dermed blev Fjerritslev den mindste By i Danmark, der havde eget Dagblad. Som nævnt var det en Landmand, der var Bladets Stifter og Redaktør indtil sin Død i 1911. Hans Enke og yngste Søn Martin Nørgaard fortsatte indtil April 1918, da Avisens Bygninger og Trykkeriet blev solgt til Redaktionssekretær M. Jalk, Thisted, og Lærer Jens Damsgaard, Klim. Efter Redaktør Jalks Død i 1934 og Lærer Damsgaards Død i 1936, overtog deres Sønner, Leo Jalk og Ejnar Damsgaard Redaktionen. Siden 1942 har sidstnævnte staaet som Ud giver og Redaktør af Bladet.

Naar disse historiske Data af Fjerritslev Avis' første Aartier nævnes her, er det fordi Bladets første Redaktør i en Aarrække boede i Kettrup Sogn. Dermed gives ogsaa Lejlighed til en velment Anerkendelse af de hidtidige Ledere af Hanherreds Avis for den saglige upolitiske Linje, som de alle har fulgt paa en udmærket Maade, saa enhver Anskuelse fordomsfrit er kommet til Orde, samtidig med at Bladets kulturelle Standard er højnet efter Tidens Krav. Den jævne, støtte Fremgang, Fjerritslev Avis har haft fra første Færd, er Bevis paa, at de frie Blade og det frie Ord har haft og endnu har Tilslutning fra Hanherreds Befolkning.

Kettrup Sogns største Gaard, Aagaard, ejes i 1890 af Søstrene Roulund. I Gaardens Vandmølle var der paa den Tid intet Mølleri længere, men den var omdannet til en Stampemølle, der sang paa sit sidste Vers, da Vadmestøj ikke længere var saa almindeligt som forhen. Gaardens Teglværk var forlængst nedlagt, og disse Bygninger brugtes til Polakkerne, der arbejdede i Roemarken. - Fra Provisorietiden stod "Gendarmhuset", hvorfra to Gendarmere i lyseblaa Uniformer og med Myndighed som Politi foretog Rideture over hele Hanherred indtil 1894. Paa Gaardens Jorder fandtes flere Mergelgrave, hvor der var hentet Kalkmergel til hele Marken, hvoraf en Del var

stærkt overmerglet. Dette var især kendeligt paa Markerne ude ved Husby Hede, hvor Aagaards Faareflokk i mange Aar blev "drevet i Fold" Middag og Aften, for at Kalkens uheldige Virkning i Jorden skulde forsvinde, hvad dog ikke lykkedes ved denne Foranstaltning.

I Aaret 1876 var de første Udstykninger fra Gaarden foretaget. En halv Snes smaa Huse var bygget paa Heden, som senere blev kaldt "Skoven", skønt alle Beboerne i disse Fæstehuse ufortrødent med Studespand langsomt foretog Opdyrkning af Heden i Stedet for Beplantning. - Som en midlertidig Bedring i Fæsternes økonomiske Forhold før i Tiden kan nævnes, at i Aaret 1852 blev Størstedelen af Aagaards daværende ca. 150 Fæstehuse, hver paa 1-3 Skp. Hartkorn, solgt til Fæsterne for 250-425 Rigsdaler, hvilket efter en "Nyheds-Beretning" i en Thisted-Avis "skulle være $\frac{2}{3}$ af Værdien, naar de havde været fæsteledige. For et Hus, hvorved godt kan holdes en Ko, har Prisen været 300 Rdl."

Faa Aar tidligere, i 1848, var Aagaard købt af Carl Emil Roulund for 110.000 Rigsdaler. Muligvis har denne nye Ejer af Hovedgaarden været nødsaget til at bortsælge disse mange Fæstehuse billigt til Fæsterne. Roulund var ellers en dygtig Mand, der var anset og vellidt, da han ofte tog Smaafolks Parti. Han blev Medlem af Sogneraad og Amsraad. Maaske har Roulund - ligesom tidligere Bondevennen Grev Reventlow - villet give sine Fæstere Lejlighed til at prøve, om en Forbedring af Jordens Dykning og Udbytte blev Resultatet af "Selveje" i Stedet for Fæste. Dette Spørgsmaal kan det ogsaa i Nutidens gældbetyngede Landbrug være svært at besvare. Paa Aagaards Jorder var der af C. E. Roulund anlagt store Skovplantninger. I Parken med Lindealleen syd for Gaarden staar fra den Tid en Mindesten, hvis Inskription fortæller, at Roulunds Plantningsarbejde er begyndt her i 1859.

I Aarene før 1876, da Roulund begyndte at planlægge en større Udstykning fra Gaarden, holdtes følgende Besætning: Til Markarbejdet 24 Heste, samt 2 Køreheste og 2 Rideheste. Kvægbesætningen bestod af 200 Køer foruden Ungkvæg. Kreaturerne stod ikke i Tøjr, men gik i Løsdrift under stadigt Tilsyn af Malkerøgterne. Der var 10 Piger eller Koner til Malkningen foruden Røgterne. - Til Gaarden hørte et Mejeri, som blev drevet af en Forpagter, der havde hele Folkeholdet i Kost, saa Herskabet var fri for dette Arbejde.

Dette Billede af Aagaards Landbrug er altsaa fra Tiden, før de gode Markjorder Vest for Aggersundvejen indtil Kettrup By blev solgt til forskellige Naboer. Senere solgtes ca. 60 Tdr. Land, beliggende ved østsiden af den nævnte nye Landevej, til Ejeren af Fjerritslev Vestergaard. Udover disse store Tillægsparceller blev der ikke foretaget Udstykning af videre Betydning i Roulunds Tid. I hans Slægts Eje forblev Gaarden indtil 1913.

Et historisk Minde har Kettrup Sogn i den berømte Husby Hule, hvor man har rejst et Mindesmærke for det afgørende Slag i Bondeoprøret Aar 1441. I Mindestenen er indhugget Billede af Kongehæren, der nedkæmpede Bønderne. Af denne Stens Billeder maa vi Bønder af i Dag vel udlede de Tanker, at forrige Tidens Opstand trods Nederlag, dog har betegnet et lille Skridt frem mod den endelige Bondefrigørelse.

Foruden Aagaard kan der af andre gamle Gaarde i Kettrup Sogn nævnes: Øster Kjeldgaard, Vester

Kjeldgaard, Dronningholm, Øslevgaard og Øster Drøstrup. Sognets Kirkeby er Kettrup, hvor ogsaa de bedste Gaarde findes: Østergaard, Søndergaard, Kærgaard, Vestergaard, Kettrupgaard og Præstegaarden. I Trustrup nævnes: Nørgaard, Studsgaard og Damgaard og i Husby: Stovvang, Skadhav, Sønderhave og Husbygaard.

I Øslev By var der en Del jordløse Huse, der efterhaanden forsvandt, naar Beboernes Kaar blev for trange. En Daglejers Indtægter var ringe i disse Tider. Betalingen for Tærskning med Plejl om Vinteren var en Mark (33 Øre) for en Tønde Rug og 25 Øre pr. Tønde Vaarsæd. Her var Slid nødvendigt, og dog blev Lønne ofte kun til det tørre Brød. Den gamle Talemaade: "Han slider som en Tøndetærsker" var berettiget. Men Smaafolk maatte klare sig selv paa denne Maade saa længe som muligt. Der boede kun faa Haandværkere i Kettrup Sogn 1890, men enkelte kan nævnes: Murer Hermansen, der boede ved Aggersundvejen, var bekendt for sit Speciale: Reparation af Kirketaarne. Poul Thomsen i Husby var Tømrer og Snedker. Af Smede var der to, Møller Agerholm, Øslev Hede, og Rasmus Korsholm. Herreskræddere var Peder Toft i Husby og Gregers i Aagaard Skov. Omvandrende Spigiger var Jakobine Høg og Kjesten Olesen fra "Skoven". Peder Sigaard i Trustrup og Niels Hansen i Husby var Tækkemænd. Den Tids mest betydende Arbejde var i Sognets Møller, hvor Folk kom med Kornet til Brød, der skulde bages i Hjemmet, ligesaa Maltbyg til Ølbrygning, og til Grød fik man Byggryn pillet hos Møllerne. Da Betalingen for hans Arbejde var "Told" af alt Kornet, blev han ofte en velstaaende Mand, der kunde tillade sig lidt ekstra Flothed. I Husby Mølle blev der ofte holdt "Liegstouw" paa den Tid. Senere blev der i Korsholm opført en "Aktiemølle" som Protest mod "Tolden", men dette nymodens Foretagende gik kun i faa Aar.

En stor Begivenhed i Sognet var det i 1903, da Ejeren af Kettrupgaard, Niels Winther, gennemførte en Opgave, som mange rystede paa Hovedet ad. For at give Plads til nye og længere Staldbygninger inde i Gaardspladsen lod han sin store Kørelade sætte paa Ruller og kørte den 30 Alen tilbage. Laden var 66 Alen lang og 20 Alen bred og bygget i 1867 af svært Skibstømmer. Den blev flyttet hel og holdent med Taget paa, og Storken oppe i Reden flyttede med. Det hele gik fint til stor Undren for de mange vantro, der stod rundt om og saa til. Saadant Mesterværk var udført flere Gange af den unge, dygtige Tømrer Jørgen Jørgensen, men Flytning af saa stor en Lade var vel nok en Sjældenhed. - Allerede i 1825 er Stuehuset til Niels Larsens Gaard paa Husby Mark flyttet ud fra Byen, dog menes det at være taget stykkevis og ikke i et samlet Hele. Dette Stuehus staar endnu og afgiver en hyggelig Beboelse. Her findes ogsaa et meget gammelt Bornholmer-Ur i Dagligstuen.

Kettrup Sogns Beboere var ikke tidligt med i de folkelige Bevægelser. Heller ikke Andelsbevægelsen fik Tilslutning af Betydning, udover den Kreds af Landboere, der i 1895 kom med i Andelsmejeriet "Korsholm". Dermed opnaaede Kettrup - Gøttrup Kommune den Fordel at faa eget fælles Mejeri, saa Beboerne blev fri for den lange Transport af Mælken til "Dalhøj" Andelsmejeri eller til et lille privat Mejeri i Fjerritslev. En Del af Egnens større Gaarde havde omkr. 1880 bygget et "Fællesmejeriet Han Herred" paa en Mark tilh. Fjerritslev

Vestergaard, dér, hvor Husby Møllevej støder til Aggersundvejen. Da Bønderne ikke kunde blive delagtige i dette "Fællesmejeri", kom det i daglig Tale til at hedde "Herregaardsmejeriet" eller "Kortsens Mejeri" til Ære for en lidt egenmægtig Formand. - Omkring Aar 1900, da flere af disse større Gaarde havde sluttet sig til Omegnens Andelsmejerier, maatte dette Foretagende standse sin Virksomhed. Der var trods alle Indvendinger mod dette lille Mejeri dog ved Starten vist et Initiativ, en selvstændig Handling, der paa dette Omraade sikkert var nødvendig, og som fortjener vor Anerkendelse i Nutiden.

Hvad almindeligt Markarbejde angaar, var der omkring 1890 ingen særlig Reformiver at spore. Det var først lidt senere, at Herredsfoged Kjeldsen, Sagfører Svendsen og Sagfører Nyegaard, Husby, begyndte som Foregangsmænd paa Roedyrkningens Omraade. Det var først Arter af Turnips, der blev prøvet hos de nævnte Mænd. Andre Landmænd uden ekstra Fortjeneste ved andet Erhverv har vel været bange for Tab ved mislykket Avl af denne sjældne Rodfrugt, er dengang blev saaet paa Kamme. Udtyndingen foregik ved Lugning, men ikke før "Sletkaalen" (Agerkaalen) var i fuld Blomst, for at man med Sikkerhed kunde skelne dette Ukrudt fra Turnipsplanterne. Hos Sagfører Nyegaard dyrkedes der ogsaa en Del Gulerødder, der dengang kaldtes "Murødder" paa Hanherreds Dialekt. De var mest til Spisebrug og var let sælgelige, da denne Avl ogsaa var en Sjældenhed i Marken. Der gik flere Aar, før man blev fortrolig med Dyrkning af Kaalrabi og Runkelroer. Dette skyldes maaske ikke alene en indgroet Uvilje mod alt nyt, men ogsaa en alt for knapt tilmaalt Gødning. Der fandtes ingen Ajlbeholdere, og Møddingens Pasning og Pleje var noget mangelfuld.

Som andre Steder i Landet var det ogsaa i Kettrup Sogn de større Gaardes Ejere, der gik foran, naar nye Opgaver meldte sig. Saaledes gik det ogsaa med Brug af Kunstgødning. Paa Aagaard var ifølge gamle Beretninger allerede før Aaret 1842 af en Forpagter brugt Gødskning med Ben, som han lod knuse med Haandkraft. - "En Mand kunde knuse en Skæppe Ben om Dagen, og der brugtes 8 Tønder til en Tønde Land". - Om Resultaterne af dette store Kvantum "Kunstgødning" foreligger der

ingen Oplysninger, saa det har sikkert ikke gjort ret store Virkninger. Omkring 1890 blev der ved Gaarden Dronningholm opført en lille Bygning, hvor der skulde laves Bengødning. Dette Foretagende holdtes i Gang nogle Aar, men Resultaterne kom vist heller ikke her til at svare til Forventningerne. Brugen af Kunstgødning fik ellers hurtigt et overvældende Opsving.

Da der foran er søgt kun undtagelsesvis at navngive de Landmænd, der havde offentlige Hverv at varetage foruden den hjemlige Bedrift, skal med samme Skønsomhed til Slut nævnes to smaa morsomme Træk fra Dagliglivet.

En Gaardmand i Kettrup, der en Tid var valgt til Formandsstillingen i Sogneraadet, var langt ud over Sognets Grænser bekendt for sin Opfindsomhed, naar der var Lejlighed til at lave Løjer og sætte Lystighed i Gang baade hjemme og ude i hans Bekendtskabskreds.

Ved et Sogneraadsmøde havde han ubemærket indført et af sine mærkelige Paahit - som en Overenskomst - i Forhandlingsprotokollen, der i god Orden blev underskrevet af det samlede Sogneraad uden at Spøgen blev opdaget. Senere viste det sig, at Sogneraadet havde givet skriftlig Tilsagn om at foretage Udkørsel og Spredning af Formandens Mødding baade Foraar og Efteraar.

En anden Gang, da samme Mand og hans Kone var paa Besøg i Korsholm, vilde Manden paa Hjemturen om Aftenen bevidne sin Opmærksomhed mod Konen ved at opbevare hendes Strikketøj i sin rummelige Frakkelomme. Ved et "hændeligt Uheld" kom Strikketøjet imidlertid straks til at glide ud i en Tjørnehæk, mens Garnnøglet ubemærket af Konen trillede rundt i Frakkelommen, saa der kun var en lille Stump Garn tilbage, da de naaede hjem til Gaarden. Hvad Konen fik travlt med næste Dags Morgen, kan enhver nok tænke sig til.

Der kunde nævnes mange flere Historier, som viser, at den lange Arbejdstid dog langt fra tog Humøret fra Folk. Der kunde ikke dengang søges Underholdning i Byerne, saa Hjemegnens Humorister havde en taknemlig Opgave med at fremskaffe en opløftende Stemning og en lys Tone over det daglige Arbejde.